

Píše Luboš Merhaut

(E*forum, 17. 09. 2014)

Reprezentativní výbor literárněvědných prací **Karla Krejčího Literatury a žánry v evropské dimenzi** s podtitulem **Nejen česká literatura v zorném poli komparatistiky** vydal Slovanský ústav AV ČR, v. v. i. (a Euroslavica 2014, 664 stran) v rámci edice Práce Slovanského ústavu AV ČR (Nová řada, sv. 37). Pochopitelný slavistický akcent je dán již tím, že kniha je úvodním svazkem nově založené „příležitostné knihnice“ Studiorum slavica, která má připomínat „odkaz výrazných a pro obor přínosných, ač vzhledem k současnému vědeckému diskursu poněkud opomíjených a ne zcela doceňovaných osobností české slavistiky, které byly v úzkém spojení s prvorepublikovým Slovanským ústavem [...] a jeho nástupnickými institucemi [...]“ (s. 9). Měla by také „upozornit na tradici a kontinuitu české slavistiky“ (následovat má „komentovaná bibliografie dovršitelů Slovníku jazyka staroslověnského“).

Literární historik a editor, polonista a bohemista Karel Krejčí (1904–1979) se zaměřoval především na období 19. století, vycházel z široké materiálové znalosti a uplatňoval srovnávací postupy a sociologicky podložené hledisko funkční a kulturněhistoricky kontextové. Je autorem téměř dvou desítek knižních prací, mj. arbesovských monografií (1946 a 1955), rozsáhlé komparatistické studie Heroikomika v básnictví Slovanů (1964) nebo znovu vydávaných knih Sociologie literatury (1944, 2001 a 2008) a Praha legend a skutečnosti (1967, 1981, 2007, 2009). Třiačtyřicet textů – publikovaných původně v časopisech, sbornících či edicích v letech 1931–1986 – vybral, chronologicky seřadil, edičně připravil a předmluvu a doslov napsal **Marcel Černý**. Vedle obrazové přílohy vybavil knihu rovněž cennou Bibliografií prací Karla Krejčího se soupisem důležitějších statí o něm (připravil ji na základě dřívějších bibliografických soupisů Theodora Bešty) a Jmenným ukazatelem, napravujícím zároveň absenci rejstříku v obdobném souboru Krejčího studií, na který tento výbor chce navázat, tedy v monografii Česká literatura a kulturní proudy evropské (1975), která si rozhodně zaslouží připomenutí (a zasloužila by i nové vydání).

Ediční zpracování knihy Literatury a žánry v evropské dimenzi je neobyčejně pečlivé a komplexní; jednotlivé texty Marcel Černý navíc podle potřeby doplnil důsledně vysvětlivkami, překlady cizojazyčných pasáží. V doslovu (Hledatel a vykladač evropských souvislostí slovanských literatur) zřetelně osvětluje svůj výběr a představuje ohlas Krejčího různorodých prací v literárněvědné slavistice (zejména české). Výstižně charakterizuje autorovu sociologickou metodu, jeho pojetí slovanství a slavistiky, podává přehled jeho širokých zájmů, témat a postupů, skládajících pojetí

českého „kulturního typu“ jako „průsečíku dvou ‚velkých a pestrých kulturních světů‘“, přičemž Krejčí „úkol moderního slovanství spatřuje v rozvíjení naší národní svébytnosti postavené na *prostředkování* mezi oběma oblastmi“ (tj. „evropským Západem“ a „slovanským Východem“, s. 543). Černý dále upozorňuje na množství badatelových podnětů (odhalování národních stereotypů, sledování ohlasů motivů a děl „v jazykově a sociálně odlišných prostředcích“, zřetel ke genologii, úsilí o sblížení bohemistiky se slavistikou), mj. rovněž pozoruhodný, leč nerealizovaný předválečný projekt Literárněhistorické společnosti československé – publikaci o periodizaci, uměleckých, resp. literárních obdobích (od doby románské k symbolismu a dekadenci), z něhož vzešly některé Krejčího studie (o renesanci, literárních mystifikacích, o klasicismu a sentimentalismu ve slovanských literaturách, o preromantismu a romantismu), vesměs v přítomném souboru zahrnuté.

Krejčího jako jednu z osobností představujících v poválečných desetiletích metodologickou alternativu, osobností ocitajících se ve významných institucionálních pozicích a zároveň vystavených různorodým politickým tlakům i postihům, připomíná i úvodní stať (Bohemistika z evropského pohledu. Mé setkání s dílem Karla Krejčího), již napsal **Vladimír Svatoň**. S Krejčího osudy zároveň příznačně poskytuje i přehled historických proměn slavistiky ve 20. století. Potvrzuje mimoděk přátelské pozorování ze vzpomínek Vladimíra Forsta (Úlomky života) o nobilese a ironii jako základních Krejčího přístupech k literárním i životním jevům. Ukazuje pozitivistické kořeny jeho myšlení v domácím a evropském kontextu. „Karel Krejčí podržel mnoho zásad pozitivistické vědy, ale na rozdíl od velké části jejích představitelů byl múzicky otevřen rozmanitým podnětům. Z pozitivismu převzal svou plodnou, ba obdivuhodnou potřebu vyčerpávat všechny aspekty tématu [...]“ (s. 25). Za nejzávažnější pak Svatoň považuje Krejčího zjištění, že „dějiny nelze vylíčit jako sled po sobě jsoucích literárních směrů“. „Představa o pluralitě kulturních kontextů v tomtéž čase umožňuje, aby literární dění bylo vyloženo v jeho dramatickém napětí, zásadní střety a polemiky nemohou být spojovány pouze s počátkem či koncem literárních směrů. Nezbytné kompoziční členění materiálu v historickém podání se tak stává plynulejší a logičtější. Táž myšlenka umožnila Krejčímu další podstatný krok – analýzu proměnlivosti a relativity pojmů v perspektivě různých kontextů [...]“ (s. 28).

Smysl pro dynamiku a proměnlivost literárněhistorických jevů může být dokládána na četných studiích (zvláště z šedesátých a sedmdesátých let), jež oživuje právě vydaný soubor, např. Antiromantická poéma u Slovanů, Satira a groteska, Některé nedořešené otázky kolem RKZ, Božena Němcová a světová literatura nebo Vznikání a život literárních termínů, kde v závěru čteme: „Paušalizování vedlo by na scesti. Snahy po zjednodušení, upřesnění a pokud možno nejširším zevšeobecnění hlavních literárních termínů mají nesmírnou praktickou důležitost a je nezbytno v nich pokračovat, aby literární vědci různých národů a generací si vůbec rozuměli. Nemenší důležitost mají však podrobná, objektivně zaměřená bádání morfologická a sémantická, opřená o podrobnou a spolehlivou dokumentaci, která jsou důležitým přínosem k poznání literárního procesu i sama o sobě, zároveň pak mohou zpevnit základnu rozumně unifikujícího úsilí praktického“ (s. 423).

